

Esence a základ

David Boadella

Abstrakt

Pokud se podaří zakotvit základní hodnoty realistickým způsobem, potom je duchovno hluboce propojené s každodenním životem. V západní filosofii nacházíme dlouhou tradici odhalující kulturní souvislosti spirituality. Je důležité si těchto hodnot vážít a ctít je, abychom se vyhnuli problémům vzniklým pseudo-spiritualitou, která plodí osobní i společenský narcismus.

Každý z hlavních proudů psychoterapie si vyvinul svůj vlastní poměr k pravým duchovním hodnotám. Jejich uznáním nabízíme alternativu zjednodušujícímu pohledu na psychoterapii, kterému vévodí přespříliš materialistická očekávání založená na rychlých řešeních, ignorujících hloubku lidské osobnosti.

Část I: Kulturní kontexty spirituality

1. Spiritualita, mystérium a náboženství

Historie spirituality je tak stará jako sama lidská kultura od okamžiku, kdy první pravěcí lidé pohřbívali své mrtvé a kreslili rituální symboly na stěny svých podzemních jeskyní.

Slovo „spirit“ pochází ze slova dech a přeneseně souvisí s inspirací neboli božským vnuknutím.

Pátý element starých Řeků byl znám pod názvem „aetheros“ a rozuměla se jím jemná energie, prchavější než vzduch. Být spirituální znamenalo být ve spojení s touto jemnou esencí kosmu a sebe samého.

Kontakt s vlastním srdcem a jemnou esencí nebyl procesem, kterého lze dosáhnout intelektuální snahou. Nacházel se za racionalitou a vědomými myšlenkovými pochody mozku a v tomto smyslu byl „mystériem“. Filosof Gabriel Marcel ustavil polaritu mezi tím, co nazýval „problémovou“ úrovní zkušenosti a „mysteriózní“ úrovní, která ležela v samém základu problému. Z této hlubší úrovně vychází možnosti léčení.

Původní význam náboženství, z latinského „religere“, byl „znovupropojit“, dostat se zpět do kontaktu s hlubším zdrojem bytí.

Ve svých studiích na téma náboženství a přírody v šedesátých letech (Boadella, 1956, 1958) jsem definoval tři vrstvy, které jsou přítomny v kterémkoliv ze světových náboženství: nazval jsem je exoterickou, esoterickou a esenciální úrovní. Na exoterické úrovni nacházíme vnější projevy náboženství, které časem většinou ztratí propojení s myšlenkou, kterou jí vtisknul její zakladatel. Ocitne se v sevření dogmat a pravověrnosti, které jsou svou podstatou anti-humanistické. Vzpomeňme jen na katolickou inkvizici, sionistický fanatismus nebo islámský fundamentalismus, abychom viděli úpadek původně tvořivé duchovní tradice ve strnulé politické hnutí šířící pronásledování, hlásající násilí a zvrácenou etiku spravedlivé války proti nevěřícím, ať už je jimi kdokoliv. Současná světová politická scéna od Irska po Bosnu a Blízký východ nabízí mnoho dokladů problémů vzniklých a podporovaných úpadkem náboženství v důsledku ztráty spojení mezi exoterickou formou a myšlenkou, která ji kdysi ustavila, nebo politickým zneužitím vnějších rozdílů mezi jednotlivými náboženskými tradicemi.

Mysteriózní aspekt může být deformován do „esoterismu“ rozvíjením neobvyklých, energii nabuzujících postupů, které se zkratkovitým způsobem dostávají do změněných stavů vědomí a jsou spojovány s utvářením uzavřených skupin, jež mají tendenci stát se kultem nebo sektou.

Na soudobé příklady se zaměříme v tomto článku později. Příklady z období raného křesťanství lze nalézt v některých extrémech vzniklých z gnostického učení.

Hlavním aspektem jakéhokoliv náboženství je podstata jeho spirituality. Ta je téměř bez výjimky jednoduchá a snadno srozumitelná všem, vztahuje se k citění, je spojená s láskou a soucitem a má sjednocující, spíše než rozdělující, vliv na lidskou společnost.

Hans Küng se v nedávné době stal průkopníkem zformování Globální etické nadace, v níž se setkávají zástupci všech světových náboženství a nacházejí společné etické jmenovatele, k nimž se všichni mohou hlásit. Tato společná etika je od té doby přijímána Parlamentem světových náboženství (Küng, 1955) a v roce 1994 byla znovu potvrzena také v barcelonském Prohlášení UNESCO o přínosu náboženství ke světovému míru.

V posledních sedmi letech jsem se zabýval studiem asi třicítky textů ustavujících hlavní proudy duchovních tradic a vyvodil jsem si z nich vlastní interpretace. Představují to, co nazývám tradicí „světla země“, tedy propojení spirituálních vhledů symbolizovaných „světlem“ a hmotné reality

symbolizované „zemí“. Co je na těchto textech pozoruhodné, je to, jak jsou si v základu svého sdělení podobné, navzdory lišícím se kulturním formám a individualizovaným vyjádřením.

Formativní a deformativní tradice: dílo Adriana van Kaama

V posledních padesáti letech probíhal velmi zajímavý projekt zaměřený na studium spirituality, vedený profesorem Adrianem van Kaamem, pocházejícím z Holandska a působícím v USA, který v Pittsburghu na Duquesneské univerzitě před lety založil Institut Formativní spirituality. Van Kaam odkryl souvislost mezi tradičními formativními učeními světových náboženských hnutí a objevy humanitních věd a transpersonální psychologie. Zaměřil se na formativní duchovní tradice, protože byly otevřené „mystériózní“ úrovni lidské zkušenosti v tom smyslu, že se dostaly hlouběji než čistě humanistická tradice, psychologie nebo i trans-personální přístup. Současně zdůrazňoval sjednocující aspekty těchto formativních tradic (Van Kaam, 1894–1955).

Van Kaam také studoval podmínky, za kterých se tradice deformují a ztrácejí kontakt se svým základním, nekomplikovaným a soucitným základem a naopak se stávají deformativní vůči okolí.

Vědomí těchto deformativních aspektů pokřivených náboženských učení bylo jedním z důvodů pro odmítnutí a nedůvěru moderního „vědeckého“ chápání vůči celým náboženským odkazům. A to přesto, že humanistická věda a hluboké, čisté jádro duchovních učení mají mnoho styčných ploch.

Opium lidstva, budoucnost iluze a masová psychologie fašismu

Od Spinozy a Nietzcheho, k Marxovi, Freudovi a Reichovi

Jedním z prvních západních myslitelů, kteří odhalili tuto deformativní stránku náboženství, byl Baruch Spinoza, na nějž byla na základě tohoto jeho závěru uvalena židovskou obcí té doby kletba (Spinoza, 1989). Spinozu tak vnímali spíše jako ateistu, předchůdce Nietzcheho, Marxe a Freuda. Spinoza byl ve skutečnosti velmi duchovní člověk, jak ostatně odhaluje i pečlivé a nepředpojaté čtení jeho „Etiky“. Nietzche obhajoval život oslavující aspekty náboženství, které spatřoval jasně vyjádřené v životě a díle Zarathustry (Ellenberger, 1970b) a byl kritický vůči zpátečnictví náboženského moralizování, které vnímal jako život omezující. Nietzche začal být nicméně omylem spojován s názorem, že Bůh je mrtev, jinými slovy, že moderní člověk ztrácí smysl žití.

Karl Marx, humanista, který bojoval proti odcizení člověka v patriarchátu a kapitalismu, si byl vědom deformativní stránky náboženství a vyjadřoval se o ní jako o opiu lidstva, uklidňujícím prostředku proti bolesti, nabídkou ráje nikoliv pozemského, ale fantazijního kdesi v budoucnosti. Sigmund Freud (1927) napsal celou knihu s názvem „Budoucnost iluze“, která se zabývala způsoby, jakými mohou být deformativní náboženské ideje zakotveny v našem nevědomí a využity k posílení našich obranných mechanismů. Wilhelm Reich (1955) studoval zneužívání náboženského mysticismu v nacistickém Německu a všiml si spojitostí mezi autoritářskou represí podporovanou náboženskými dogmaty a masovou psychologií fašismu.

Tito velcí filosofové a psychologové správně zachytili deformativní stránku náboženství, ale nikdo z nich se nestavěl nepřátelsky vůči základním aspektům spirituality.

Biospirituální tradice v západní spiritualitě

Formativní tradice spirituality v západním světě byla často hnána do ilegality a pronásledována etablovanou verzí církve nebo zavedenou politickou silou. Ta totiž velmi dobře rozpoznala její revoluční potenciál změnit životy lidí.

Kapacita pro to, se vzájemně obohatit, vyvrcholila pro křesťanství, židovskou a islámskou tradici během středověku ve Španělsku. Jak ukázal Gunther Scholem (1987), jen proto, aby byla později potlačena a zničena, s tak tragickým následkem pro vývoj západní kultury, jakým byla zkáza katarské kultury iniciovaná katolickou církví, kulminující upálením obránců kaple v Montsegur v roce 1244.

Západní duchovní tradice má svůj původ v učení o moudrosti srdce ve starověkém Egyptě (Shwaller de Lubicz, 1977) a ekologicky uvědoměným a ne-dualistickým učením Zarathustry v Persii (Mehr, 1991). Dále byla učení propracována řeckou pytagorejskou školou (Boadella, 1998) a přenášena po dalších tisíc let až do časů Damaška a Prokla v pátém století po Kristu. Ammonias Saccas (1988), osvícený učitel Plótína z Alexandrie, byl také učitelem Órigena (12), jednoho z nejkreativnějších raných křesťanů, jehož myšlenky zároveň nejméně rozdělovaly společnost. Tyto dvě tradice pak prošly skrze Svatého Augustina v západním světě a Řehoře z Nyssy na východě a splynuly v osobě Dionýsa, syrského mnicha (Dionysos Areopagita, 1980). Tato tradice se pak přenesla na západ, spíše než na Blízký východ, skrze irského filosofa Johna Scota Eriugena (1971–1981), který cesto-

val údolím Rýna a inspiroval celé generace rýnských mystiků, včetně Hildegardy von Bingen (1987), první filosofky, která propojovala tělo a duši v německé literatuře, a Johanna Eckarta (1944). Ten je ústřední postavou v historii západní spirituality, protože byl vystaven kabalistickým vlivům judaismu, súfijským vlivům z islámu a františkánským vlivům souvisejícím s osobnostmi jako Robert Grosseteste (1970) a Roger Bacon (1929) ve 13. století, otci zakladateli nejen ve smyslu spirituality, ale stáli také u zrodu západní vědy. Eckart a Eriugena stojí za ústřední postavou Mikuláše Kusánského, narozeným v roce 1401, který propagoval heliocentrickou teorii celou generaci před Koperníkem a byl klíčovou figurou, která inspirovala italskou renesanci, obrození ne-dualistického neoplatonismu a hermeneutiku, která souznila se životem (de Cusa, 1970). Giordano Bruno byl dědicem tohoto trojího odkazu hermeneutiky, neo-platonismu a pokřesťanstvélé Kabaly. Svou dobu předběhl o více než dvě stovky let a v roce 1600 byl katolickou církví odsouzen k trestu smrti za kacířství (Bruno, 1976).

Giordano Bruno je osobností, která nezapadne. Inspiroval Jakoba Boehma a německé pietisty, kteří byli předzvěstí Immanuela Swedenborga, stejně jako Goetha, Leibnize, Spinozu a Schellinga (1984). Ve 20. století inspiroval také Wilhelma Reicha (1952), otce bodyterapie, stejně jako Eugena Drewermana (1992), jungiánského teologa, který velmi plodně psal o politických souvislostech spirituality.

Věda, scientismus a smrt Self

Věda znamená poznání. Může mít podobu přírodních, humanitních nebo duchovních věd. Posledně jmenované se pak zdají, alespoň v německém jazyce, respektovanou „duchovní disciplínou“. Nejranější věda v západním světě, pythagorejské zkoumání vztahu mezi zvuky hudby a délkami strun na kytaru (kithara), byla součástí celkového chápání člověka, jako mikrokosmu smysluplně propojeného s makrokosmem (Boadella, 1998). Toto chápání bylo znovu objeveno a přezkoumáno během renesance. Velikáni sedmnáctého století jako Johannes Kepler, Isaac Newton či Robert Boyle byli fascinováni mystériem v pozadí záhad, které se snažili rozluštit. Ať už to byl pohyb planet, gravitační síla nebo vznícení látek v chemické interakci. Znalost tajemných a skrytých sil přírody byla považována za stejně důležitou jako vnější a měřitelné vlastnosti přírody. Kepler byl svým způsobem posledním ze starověkých a prvním z moderních vědců, jak ukázal Kostler (1988) ve své výpravné práci o zrodu moderní astronomie, nazvané „Ná-

měsíčníci“. Newton byl fascinován alchymii a množstvím komentářů, jimiž opatřoval své popisy fyzikálních zákonů gravitace, by v dnešní době bylo nepochybně označováno jako „esoterické texty“. Esoterické poznání je totiž ve skutečnosti matkou věd (Dennis, 1992).

Galileovy výzkumy dynamiky pohybujících se těles, které zrušily dominanci dva tisíce let trvající znehybnělosti aristotelské kosmologie, položily základy pro moderní fyziku. Od nynějška byla kvantita považována za objektivní a kvalita za vlastnost vnímání, nikoliv aspekt přírody. Když Descartes krátce potom rozštěpil přírodu na hmotu a mysl, „res extensa“ a „res cogitans“ (věc rozprostraněná a věc myslící), bylo vědomí omezeno na vlastnictví lidí. Vše ostatní, včetně zvířat nebo i lidského těla, bylo chápáno jako stroj. Kosmos byl odduchovněn a cesta ke scientismu byla otevřená.

Scientismus, na rozdíl od vědy, vychází z pohledu, že jen to, co je měřitelné, objektivní, zakusitelné našimi pěti smysly a jejich prodloužením v podobě měřících nástrojů (teleskopy, mikroskopy, spektroskopy a všemi ostatními) je reálné. Vnitřní svět, vnitřní látka kosmu, začíná být považována za říši subjektivní fantazie, imaginace, doménu básníků, malířů, romantických snů a spisovatelů beletrie.

Za renesance bylo pro člověka jako např. Leonarda da Vinci možné, aby exceloval jak v umění, tak vědách, stejně jako tomu bylo ve starém Řecku. Osobnost jako Wolfgang Goethe, který byl rozeným básníkem a zakladatelem vědecké morfologie, odráží chápání přírody ještě před oním rozštěpením, a to i přesto, že žil celé století potom.

Immanuel Kant, který se snažil pochopit vesmír zredukovaný na to, co bylo možné poznat našimi smysly, rozdělil svět na člověku smyslově přístupný fenomén a věc o sobě, kterou lze poznat pouze rozumově (noumenon); to první bylo poznatelné, to druhé nikoliv. Esence skrytá za vrstvou vnější podoby nemůže být nikdy pochopena. Naše nejbližší přiblížení k ní se odehrává v našem smyslu pro morálku a smyslu pro estetické. Kant usiloval o to, aby zachránil význam hodnot z empirického světa fenoménů, z nichž se již hodnota vytratila. Pohledem scientismu jsou atomy konečků bezvýznamné, nicota je vyprázdňena, hmota je slepá. Kant sám se potýkal se dvěma částmi sebe – jednou, která připravovala cestu pro moderní pohled na svět a druhou, která byla ještě stále fascinována hledáním prchavého „noumenonu“.

Jeho alter egem byl Immanuel Swedenborg, o generaci starší než Kant. Byl jednak předním vědcem své doby, ale současně osobností otevřenou

své vlastní spiritualitě a měl podle všeho také parapsychologické nadání. Kant hltal všechna Swedenborgova díla (1984), napsal mu obdivný dopis a následně jej napadl a zesměšnil ve své první knize „Sny proroka duchů“ (Kant, 1992). Následně ale převzal mnohé ze Swedenborgových klíčových myšlenek do své zahajovací přednášky „Mundus Intelligibilis a Mundus Sensibilis“ (Kant, 1894).

Kantovo odmítnutí Swedenborga zajistilo scientismu respekt a spiritualita se začala stávat buď čistě soukromou záležitostí, nebo byla vyhrazena tradičním držitelům hodnot, tedy církví.

O století později byla Charlesem Darwinem a Alfredem Wallacem zformulována evoluční teorie.

Evoluční teorie byla považována za jeden z dalších úderů vůči jakékoliv víře v uspořádaný kosmos. Člověk, stejně jako vesmír, byl pouhým produktem kosmických sil fungujících na principu náhody. Skutečnost, že Wallace byl zapáleným spiritualistou ve Swedenborgově tradici, byla vedlejší: spiritualita byla koneckonců pouze soukromou záležitostí, založenou na osobním názoru. Cesta tak byla otevřená hnutí Boha, který je mrtev a v kontextu existencialismu pak já, které je mrtvé.

Později uvidíme, jak tato témata, v post-kantovském systému zdánlivě vyřešená, jsou v současnosti tématy sváru a kontroverze v rámci moderních věd zabývajících se vědomím.

Hnutí New Age, kulty a sekty

Ve světě, kde Bůh je mrtev, Self je jen osobním konstruktem a církev je vyprázdněná, protože novým náboženstvím se stal scientismus, vzniká vakuum. A právě do něj vstoupila nejrůznější New Age hnutí, nabízející povrchní směsici pseudo-spirituálních metod seberealizace. Od astrologických rad, k výkladu tarotových karet, od astrálních vzkazů údajně vysílaných vyvoleným jedincům neživými bytostmi, k rychlokurzům v těch nejbizarnějších technikách, které jen západan může nalézt v orientálních náboženstvích. Povstali noví proroci, kteří, byť pocházejí ze západu, si říkají po vzoru Indů „guru“, tedy učitel. Vzniklo nové rozdělení moci, ve kterém víra rychle kostnatěla do podoby konzervativních kultů a skupiny, sdílející tato přesvědčení, se proměnily do svého druhu spirituálního apartheidu a degenerovaly do podoby sekt. Tady se také rozvinula nová masová psychologie fašismu – ne již jako v případě nacismu jako státní krédo, ale méně či více zřejmá totalita vůdce sekty nebo hrdiny kultu. Ve svých člancích „Násilí v terapii“ (Boadella, 1980)

a „Smrt Ega“ (Boadella, 1980 b), které byly později vydány jako kniha pod názvem „Toxická terapie, náboženství a kultury“ (Boadella, 1994), jsem se zaměřil na konkrétní příklady těchto procesů a v roce 1990 jsem byl pozván do britské Sněmovny lordů na konferenci o „Kultech a sektách“, na níž byly popsány psycho-politické aspekty těchto deformativních hnutí.

Přítomnost takovýchto sil, zdánlivě zastaralých a rozhodně nacházejících se na okraji tradiční kultury, se stala vážnou překážkou zachování ryzích spirituálních tradic mimo exoterické náboženské rámce. Oblastí, která se ukázala jako nejproblematictější, bylo léčení.

Léčení nebo terapie?

Na úsvitu západní kultury bylo léčení neodlišitelné od terapie a naopak. Léčení znamenalo scelení, vytvoření celku, jednoty. Psychoterapie znamenala péči o duši, jak jsem do detailu vylíčil ve svém článku „Naladění a péče o duši“ (1998s). Hippokratovo motto „ve zdravém těle zdravý duch“ bylo biospirituální tradicí, která usilovala o péči o duchovní pohodu pacienta, stejně jako o jeho mentální a fyzické rozpoložení.

Moderní medicína se čím dál tím více specializuje v přístupu založeném na operacích nebo péči postavené na chemii, která podle Reného Duboise věří na „magickou kulku“, farmakologickou pilulku. Spirituální a psychologické faktory jsou odsouvány stranou.

Celostní medicína vznikla v prostředí spirituálního vakua způsobeného školskou medicínou. Jak na to reagovaly politické síly, je fascinující sociologickou studií svého druhu.

V USA se pro lékaře stalo politicky nebezpečné předepisovat tzv. „zdravé potraviny“. V Německu za dob nacismu byl přírodní léčitel, „Heilpraktiker“, povolen, protože Hitler se obklopoval esoterickými rádci, kteří byli takovýmto alternativním metodám otevření. Paradoxně je tento nacistický zákon o léčení nejliberálnějším v Evropě. V Rakousku vloni uzákonili praktikování léčení bez medicínského titulu jako trestný čin. Mezitím WHO (Mezinárodní zdravotnická organizace) začala oceňovat hodnotu tradičních léčebných metod, které se zachovaly v před-moderních kulturách (jako např. tradice bosých lékařů v Číně), a uznala je hodné podpory. Mnohé z těchto léčebných metod, aniž by byly jakkoliv New Age, v sobě uchovaly to nejlepší ze své po tisíce let shromažďované zkušenosti namíchané z holisticko-spirituálních tradic, jakými jsou akupunktura v Číně, ajurvédská medicína v Indii nebo šamanské techniky z Asie, Afriky nebo pre-kolumbovské Ameriky.

Henry Ellenberger (1970a) ve své monumentální studii dynamické psychiatrie věnuje svou první kapitolu, čítající padesát stran, původu dynamické psychiatrie v šamanském pojetí jednoty těla, mysli a ducha. V úvodním odstavci píše:

„Přestože je systematické zkoumání nevědomé mysli a psychické dynamiky ještě stále poměrně novou disciplínou, původ dynamické psychoterapie lze vysledovat zpět v čase skrze dlouhou linii předků a předchůdců. Určitá lékařská a filosofická učení minulosti, stejně jako některé starší léčebné metody, nabízejí překvapivě hluboké vhledy do témat, která jsou považována za nejmodernější objevy v oblasti lidské mysli“ (s. 1).

Ellenberger pak věnuje ve své knize prostor popisu před-moderní představy o „ztrátě duše“, kterou my bychom dnes vztáhli k neuróze.

„Při pohledu na všechny primitivní teorie nemoci,“ píše dále „nám asi žádná není vzdálenější než myšlenka ztráty duše. Nic se neliší víc od našich principů léčby než navrácení ztracené duše pacientovi. A přesto, pokud pomíneme kulturní element a jdeme k podstatě, možná najdeme podobnost mezi těmito primitivními koncepty a naším chápáním.“

Mezi nenormálním a para-normálním: původ faktů v historii dynamické psychiatrie

Když člověk studuje původ moderní psycho-dynamické terapie v desetiletích před tím, než svou práci uveřejnil Sigmund Freud, objeví až překvapivou míru propojenosti v pojmání fyzického, duševního a duchovního zdraví a nemoci. Psychoanalýza, jak jsem ukázal ve svém článku (Boadella, 1997), vzešla z psycho-fyzické analýzy Pierra Janeta. Janet a Freud byli dědici toho, co Ellenberger označuje jako nepřerušenu kontinuitu od mesmerismu přes hypnotismus k moderní psychoterapii.

Franz Anton Mesmer, zakladatel mesmerismu a ten, kdo otevřel cestu k moderní dynamické psychoterapii, byl silně ovlivněn Immanuelem Swedenborgem. Ve studiích z pera raných hypnotistů, kteří Mesmera následovali, se stále častěji objevovalo zjištění, že to, co by na jednu stranu mohlo být považováno za psychologickou poruchu nebo abnormalitu, může být z jiného úhlu pohledu chápáno jako výraz para-normálních schopností. Mnoho z prvních klientů v psychoterapii byli lidé, které bychom dnes nazvali „médiem“ a byli tehdy nazýváni „vnímaví“. Vnímaví byli lidé, kteří byli otevření nad-smyslovým formám komunikace (jako např. jasnovidectví), nebo kteří měli díky svým nadpřirozeným schopnostem kontakt

s realitou jiných než materiálních světů. Swedenborg jako první fenomenolog a současně první, kdo se zabýval výkladem snů, si v mnoha svých denících takovéto zkušenosti zaznamenal. Teď se vynořovaly ve vědomí pacientů, kteří byli podrobena hypnóze. Jak raní psychoterapeuti nakládali s těmito úrovněmi zdánlivé reality?

To, co nalzáme při zkoumání této etapy druhé poloviny devatenáctého století je, že studium psychologie a studium parapsychologie se neustále překrývají. Existovalo klima porozumění pro to, že existují i jiné úrovně reality a lidské bytosti k nim mají přímý přístup – přesně pravý opak toho, co tvrdil Kant, když odsunul stranou „noumenon“.

První průkopníci psychodynamického chápání – Janet, Richet nebo Myers – byli úzce propojeni s význačnými filosofi té doby, zejména s Williamem Jamesem (1892) a Henrim Bergsonem (1891), kteří se zabývali vzájemným vztahem těla a ducha. Současně byli v kontaktu s biologi následujícími tradicí pocházející od Goetha, jako byl např. Hans Driesch (1908). Do této sítě patřil tak Gustav Fechner (1836), zakladatel psychofyziky, a také několik fyziků, jakými byli např. William Crookes, Johann Zollner a Oliver Lodge. Všichni byli zaujati studiem parapsychologie a fyzikálního bádání a byli obzvláště otevření spirituálním rozměrům existence.

Frederick Myers (1903) se zabýval studiem změněných stavů vědomí několik desítek let před tím, než Pierre Janet v roce 1947 zemřel. Úsvit 20. století byl svědkem rostoucího oddalování chápání konceptů těla, mysli a ducha. Studium těla se přesunulo do moderní medicíny a do různých para-medicínských tělesných druhů léčení. Zkoumání ducha se stalo hájemstvím psychoterapie, která se velmi snažila o to, distancovat se od svých šamanistických a para-psychologických kořenů. Přístup k duchovnu byl vyhrazený tradičním náboženstvím nebo se stal bojištěm různých New Age sekt a kultů. Psychoterapie každopádně musela obhajovat své hranice nejen proti tělesnu, ale také proti kontaktu se vším esoterickým.

Esoterično nebylo jen matkou vědy, ale také matkou psychoterapie. Všichni jsme si vědomi toho, jak hluboké obrany a poruchy jsou spojovány s vraždou vlastní matky.

Přes tuto tendenci k novým formám rozštěpení chci ve druhé části tohoto článku ukázat, jak si spiritualita udržela své místo v rámci psychoterapie, třebaže poněkud zredukované.

Část II: Spiritualita v hlavních proudech psychoterapie

Oceánické pocity a budoucnost iluze

Přestože Freud uznával realitu toho, co nazýval oceánické pocity a touhy, měl tendenci je chápat jako regresivní znovuprožívání původní jednoty s matkou.

Podle Henriho Ellenbergera: „Freudova filosofie byla extrémní formou pozitivismu, který považoval náboženství za nebezpečné a metafyziku za povrchní. V roce 1907 (v článku nazvaném „Akty donucování a náboženské zvyky“ v Časopise pro náboženskou psychologii, číslo 1), srovnával Freud obsesivní kompulsivní symptomy neurotiků s náboženskými rituály a vírou. Jeho závěrem bylo, že náboženství bylo obecnou obsesivní neurózou a obsese individualizovaným náboženstvím. O dvacet let později v „Budoucnosti iluze“ (1927) Freud definoval náboženství jako iluzi inspirovanou dětskou vírou v onnipotenci myšlení, univerzální neurózu, druh narkotika, které překáží volnému využívání inteligence, a něco, čeho se člověk bude muset vzdát.“ (Ellenberger, 1970a, str. 525)

Rozpoznáváme zde Freudovo jasné uznání pokřivujících účinků deformovaných náboženských tradic, které zkostnatěly a ustrnuly. To, co Freud ponechává stranou, je formativní stránka spirituálních tradic. S vyléváním vody kompulzivně obsesivní exoterické stránky náboženství vylil také dítě bytostného jádra lidské spirituality.

Toho opominutí bylo napraveno a uznáno Otto Kernbergem, nově zvoleným prezidentem Mezinárodní psychoanalytické asociace, během jeho řeči v průběhu kongresu Světové rady pro psychoterapii ve Vídni v roce 1996. Kernberg vnímal, že Freudovo zredukování všech náboženských a spirituálních impulsů na výsledek neurózy vyloučilo jakékoliv jiné východisko pro etické principy než racionalitu, v čemž se dle Kernberga Freud mýlil. Etické a soucitné jednání podle Kernberga nevychází z racionality intelektu, ale z hlubší, bytostnější neboli duchovnější úrovně osobnosti. Kernberg polemizuje, že náboženství se ve svých formativních polohách zabývá základními etickými aspekty lidské existence a nabízí univerzální hodnotový systém, který podporuje pocity zodpovědnosti, péče a soucitné porozumění, respekt k právům druhých a tolerance k jejich odlišnostem. Svou řečí Kernberg (1996) znovuotevřel dveře, které psychoanalýza zabouchla vůči duchovnímu rozměru psychoterapie, který by měl zůstat klíčovým zdrojem potenciálního léčení zranění, spíše než být v defenzivě nátlakem analyzován až na dřevě.

Jednota, kosmické vlivy a odvaha srdce

V individuální psychologii Alfreda Adlera byly určité principy zdůrazněny jako základní. Jeden z nich byl princip jednoty, vyzdvihující fakt, že lidská bytost byla celistvou jednotou těla, mysli a duše. Tím druhým principem byla zaměřenost, zdůrazňující, že lidská bytost je motivovaná hledáním „smyslu života“ (název jedné z Adlerových knih) a snahou uskutečňovat hodnoty. Třetím principem byl kosmický vliv, propojující individuální a širší kosmos. Čtvrtý princip byl tím, co Adler nazýval „odvahou“, kterou spojoval s řeckým slovem „thymos“. Thymos znamenal statečnost srdce, kvalitu, kterou Řekové považovali za součást esence duše. „Předat thymos dítěti byl jedním z hlavních cílů vychovatele, stejně jako psychoterapeuta, bez ohledu na to, jestli je pacientem dítě nebo dospělý.“ (Ellenberger, 1970a, str. 609)

V roce 1932 napsal Adler knihu „Náboženství a individuální psychologie“ ve spolupráci s německým pastorem Ernstem Jahnem z města Steiglitz poblíž Berlína (Adler&Jahn 1932). Kniha byla zakázána a zničena nacisty hned, jakmile se objevila.

Viktor Frankel byl významným stoupencem Adlera, který prošel zkušeností s vězněním v koncentračním táboře, kterou však přežil. Rozvinul to, čemu říkal „logoterapie“ (40), terapii smyslu a hodnot na základě svého zkoumání, že to bylo právě propojení s hlubokým pocitem vnitřního smyslu, které pomohlo jemu i mnoha dalším vězňům v táboře přežít zkušenost emocionálně, morálně i duchovně. Ve Franklově logoterapii není složité zahlédnout vliv Adlerova důrazu na důležitost kultivace odvahy srdce.

Stanley Keleman (1974) studoval na Institutu Alfreda Adlera v Zurichu a později rozvinul Adlerovy koncepty formativního procesu a sebeformování, které byly jedněmi z hlavních zdrojů inspirace v rámci bodyterapie.

Archetyp Self a energie jemnohmotného těla

V roce 1917 vydal Rudolf Otto knihu „Myšlenka posvátného“, která byla hlavním příspěvkem k psychologii náboženství. Otto definoval stěžejní zkušenost výchozí pro náboženský zážitek, který nazval „posvátným“. Posvátné se pojilo s pocitem bázně tváří v tvář našemu stvoření a pocitem utkávání se s nepřekonatelnou hodnotou.

Jung, podle Henriho Ellenbergera, převzal toto vědomí posvátného od Rudolfa Otta a propojil ho se svým konceptem archetypu. Antický filosof

Dionýsos, kterého jsme si popsali jako klíčového nositele formativní spirituální tradice západu, použil termín „archetyp“ pro základní kvality naší zkušenosti už v pátém století po Kristu a Jung jej označil za jeden ze zdrojů svého užití tohoto pojmu.

Jung rozlišoval mezi personou (vnější manifestací osoby), stínem (potlačeným nevědomím) a archetypem Self, které usiluje o individualizaci. Ve svých seminářích o Zarathustrovi ve třicátých letech dvacátého století (Jung 1934) se otevřel vzhledům z tradice jemnohmotného těla tak, jak je na západě zprostředkovávali neoplatonici, zejména pak Proklés. Tato tradice předpokládá kontinuum stavů bytí od čistě fyzických, přes střední stav energetických polí zažívaných jako jemná těla, až k samotnému bytostnému Self.

Spirituální bezdomovectví a spirituální znovu-propojení

Otto Rank (1939) je nejlépe znám tím, že šel v chápání neurózy a její souvislosti s porodním traumatem ještě dál než Freud. Rank je zakladatelem mezidisciplinární vědy pre- a perinatální psychologie. Méně se ví, že také definoval neurózu jako formu fragmentace, která zapříčiňovala spirituální bezdomovectví, jež nás odpojuje od našich spirituálních kořenů. Jestliže je neuróza chápána jako beznaděj konfrontovaná s nicotou, potom náboženství v jeho původním významu znovupropojování bylo pravým opakem. Ve své poslední knize „Více než psychologie“ z roku 1939 (rok jeho úmrtí), vydané o dva roky později, Rank píše:

„Tím, že ve svém vlastním životě znovu najdeme ztracené nebo zahalené duchovní hodnoty, které stále musí dávat smysl naší biologické a společenské existenci, máme v úmyslu ukázat, jak individuální osobnost a její kultura vycházejí ze stejné potřeby toho, stát se nesmrtelným.“

Zatímco Freud ustavil důraz na id jako zásobník primitivních potřeb, ego jako studnici racionality a superegu jako hlasu kultury, Rank zavedl to, čemu říká „třetí princip“, který kombinuje racionální a iracionální elementy ve světovém názoru založeném na nadpřirozenu. Rank spojuje tento třetí princip s „životně důležitou potřebou duchovních hodnot“ a vidí ji jako vrcholně důležitou pro primitivního člověka s jeho magickým myšlením, stejně jako pro naši vysoce mechanizovanou civilizaci, která tuto potřebu však často popírá nebo odmítá.

Objektové vztahy, psychologie Self a dynamický cyklus bytí

Objektové vztahy, pocházející z psychoanalýzy, zdůrazňovaly důležitost vlivu lidských vztahů na rozvoj osobnosti ve svém pojetí růstu kapacity milovat. Ta se zvyšovala díky bezpečí poskytnutému v milujících primárních vztazích, které jedinci poskytly dostatek uznání. Teorie objektových vztahů tak ve skutečnosti byla zkoumáním základního zakotvení lásky v lidské bytosti skrze jeho kapacitu vztahovat se k druhým. Nikde to nebylo zdůrazněno viditelněji než v psychodynamickém díle Harryho Guntripa (1971), jednoho z nejvýznamnějších terapeutů britské školy objektových vztahů.

Harry Guntrip pak zásadně ovlivnil Franka Lakea, křesťanského psychiatra, který rozvinul model psycho-dynamického zdraví postavený na čtyřech aspektech osobnosti Krista. Nazýval je bytí, pohoda, síla a komunikace. Lakeovým životním dílem bylo vytvoření velmi aktivní školy psychodynamiky, kterou nazýval „klinická teologie“ (Lake 1966). Posteskl si, že psychiatři a teologové nedokáží porozumět jeho pracím, ale ženy v domácnosti je milují. Lakeovo užití archetypu Krista jako symbolu absolutního základu osobnosti, její spirituální podstaty, může evokovat Jungovo užití tohoto archetypu v jeho knize „Aion“ (Jung 1955), nebo Reichovo užití v díle „Vražda Krista“ (Reich, 1952).

Bohužel verze teologie, kterou Lake přijal, byla poměrně omezující forma anglikanismu a jeho způsob propojování teologických a klinických témat může být mnohými považována za poněkud despotickou. A to přes brilantnost jeho psychodynamických, charakterologických a perinatálních postřehů (Lake byl zastáncem tradice pramenící od Otto Ranka).

Mnohem převratnější a více osvobozující teologií, bohatou na psychodynamická porozumění polaritám mezi základní důvěrou a pocitem smrtelné úzkosti, nalézáme v díle teologa a psychoterapeuta Eugena Drewmana (1992). Tento německý duchovní, který velmi produktivně tvořil, navíc s pronikavým společensko-politickým přesahem, a jenž byl katolickou církví obáván a nakonec mu bylo zakázáno, aby kázal jejím jménem, byl jedním z hlavních řečníků na první Světové radě pro psychoterapii ve Vídni v roce 1996.

Andres Nino, psycholog na Harvardově univerzitě, popsal v článku nazvaném „Uzdravení Self“, v Žurnálu psychoterapie číslo 27 z roku 1990, význam psychologie Self Heinze Kohuta pro chápání tématu transcendent. Kohut, tak jak mu rozuměl Nino, „se zaměřoval na Self, důležitost snahy o uskutečnění hodnot a ideálů, představovaných postavou ‚tragéda‘,

a zásadní roli empatických vztahů při uzdravování Self, trpícího ‚vnitřní prázdnotou, izolací a nenaplněním‘.“ Nino píše:

„Kohutův psychologický systém prohlašuje, že Self, které je středem psychologického vesmíru, sestává ze dvou hlavních komponent: pólu ambice, odkud pochází základní touha po moci a úspěchu, a pólu vnitřních hodnot a ideálů,“ které Nino vnímá jako související se zápasem individua o duchovní přežití. Kohut ve skutečnosti ztotožnil prvopočáteční Self s „nepřetržitostí v čase, která obsahuje nejtrvalejší hodnoty a ideály individua, spolu s hluboce zakotvenými cíli, záměry a ambicemi.“ (Nino 1990)

Život a náboženství: psychický kontakt a vegetativní proud

Wilhelm Reich, jak jsme již viděli, byl zapřísáhlým kritikem deformovaných a deformativních náboženských tradic, v duchu Spinozy, Nietzcheho, Freuda a Marxe. Během jeho zkoumání lidského energetického systému, se Reich začal čím dál více zajímat o proces vegetativního proudění v tkáních svých pacientů a postřehl, že psychický kontakt a propojení jsou zakořeněny ve volně proudícím libidu. Freud použil metaforu améby natahující se směrem k příjemnému a odtahující se od toho, co ji zúzkostňuje. Reich ji vzal doslovně a při pohledu do mikroskopu na plasmaticky pulsující jednobuněčné organismy studoval to, čemu říkal „základní antiteze vegetativního života“.

Jeho zkoumání jej vedlo k pátrání po kořenech člověka v přírodě a styčných plochách mezi biologickými a kosmickými procesy, jak je zprostředkovává atmosféra Země, která je jak klíčovým faktorem metabolických procesů žijících organismů, tak obalem planety s kosmickou a astrofyzickou historií. Reichovo zkoumání kosmické energie ho vedlo k uvědomění, že to, co náboženství studovala jako „Boha“, fyzikové jako „éter“ a on sám jako kosmickou energii, má velmi úzkou souvislost (Reich, 1949).

V období, kdy Reich rozvíjel svou vegetoterapii – základ všech forem bodyterapie, které později vznikaly – byl jeho nejbližším kolegou Ola Raknes, norský filosof, lingvista a psychoanalytik, který se zabýval studiem konceptů Williama Jamese na téma náboženské zkušenosti (1982). Raknes došel ve své významné přednášce u příležitosti 5. Skandinávské psychologické konference k závěru, že vegetativní proudění objevující se během psychoterapeutické práce se vztahovalo k oceánickým pocitům popsaným Freudem, ale i mnoha spirituálně naladěnými lidmi, kteří si

uvědomili své tělo natolik, že byli schopni vnímat různá energetická pole a jemnější dimenze existence – tak, jak to na různorodých náboženských zkušenostech popisoval právě James. Sexuální a hluboká spirituální zkušenost se tak ukázaly jako úzce propojené, jak to ostatně vždy hlásala biospirituální tradice, a to navzdory silnému znehodnocování ze strany deformativních náboženských tradic nebo spiritualitě ve formě, jak ji pojímala scientistická tradice.

Část III: Na pomezí mezi psychologií a spiritualitou

1. Humanistická psychologie

Humanistická psychologie začala vznikat v 50. letech, částečně na základě teorií skupinových interakcí odvozených od Kurta Lewina a Gestalt terapie Fritze Perlse, částečně inspirovaná založením Esalenského institutu v Kalifornii a částečně díky práci Abrahama Maslowa (1952). Maslow postuloval hierarchii základních potřeb rozpínajících se od bezprostředních potřeb přežití, přes citové a kulturní, až po potřeby duchovní. Jeden z Maslowových základních konceptů byl pojem „vrcholná zkušenost“, kterou mínil zkušenost, jež člověka dostala do mnohem hlubšího kontaktu se sebou samým, ostatními nebo přírodou. Humanistické hnutí bylo otevřené spiritualitě velmi obecným způsobem. Maslow sám jej nazýval třetí silou psychologie, ze které následně v 60. letech vyrostla takzvaná „čtvrtá síla“ transpersonální psychologie, odstartovaná právě Abrahamem Maslowem a Anthonyem Sutichem.

2. Transpersonální psychologie

Evropskou asociací psychoterapie je transpersonální psychologie považovaná za šestou z devíti hlavních proudů. Kromě inspirace pocházející z humanistické psychologie má hned několik zdrojů. Jedním z nich je samozřejmě práce Junga, o níž jsme se zmiňovali výše. Další cesta vede ke Karlfriedu von Dürkheimovi, který byl zakladatelem iniciační terapie (1973). Dürkheim studoval spolu s Heideggerem a později v Japonsku také se zen buddhisty. Rozvinul svou teorii „dvojího“ dědictví člověka, které sestává z „menšího Self“ neboli „světového ega“ a „většího Self“. Dürkheim také založil v Německu, ve městě Todtmoos v Černém lese, vlastní komu-

nitou. Jedním z jeho studentů tam byl i Stanely Keleman, o kterém jsme se zmiňovali výše.

Třetím pramenem transpersonální psychologie je práce českého psychiatra Stanislava Grofa (1982), jehož stěžejní práce souvisela s perinatální psychologií, který se ale postupem času začal živě zajímat o změněné stavy vědomí, vynořující se během stavů hluboké regrese. Jeho práce s holotropní terapií je založená na mnohadimenzionálním modelu člověka, který je otevřený úrovním zkušenosti, které přesahují jeho vlastní ego. V posledních letech se o jeho práci živě zajímají někteří lidé z Dürkheimovské komunity.

Čtvrtým zdrojem je pro transpersonální psychologii práce Itala Roberta Assagioliho (1965). Assagioli se vzdálil od psychoanalýzy k tomu, co nazval psychosyntéza, prostředek, jak integrovat různé úrovně lidské bytosti. Přestože psychosyntéza přišla s mnoha důležitými vhledy ohledně propojení spirituality a každodenního života, do velké míry ignorovala psychodynamické poznatky o tom, co lidi trápí. Nejnovější vývoj psychosyntézy, vedený Johnem Firmanem, se pokouší znovu integrovat to nejlepší z psychosyntézy do spirituálního pohledu na člověka, spolu s pochopením pro lidské problémy, získaným skrze psychodynamiku a objektové vztahy.

Na začátku 50. let se Assagioli setkal s Francisem Mottem (1948), jedním z nejvýznačnějších konfiguračních psychologů v Anglii, který pracoval v tradici Otto Ranka v rámci perinatálních a embryologických poznatků. Mott se údajně Assagioliho zeptal, jaký druh psychologické práce dělá. „Pracuji psychosynteticky,“ odpověděl Assagioli a popsal zevrubně, co to znamená. Pak se on zeptal Motta, jak pracuje on a ten odpověděl: „Praktikuji biosyntézu.“ Biosyntéza byl termín, který Mott použil pro popis svého unikátního chápání embryologického původu mnoha aspektů lidského chování. Po tom, co Mott zemřel, aniž by po sobě zanechal přímé následovníky, přijal jsem jeho termín „biosyntéza“ pro konkrétní formu spirituálně zaměřené bodyterapie, kterou jsme během uplynulých desetiletí dále rozvinuli spolu se Silvií Specht Boadella (Boadella, 1987).

Jiný směr transpersonální psychologie si vybral Ken Wilber (1985), když integroval mnoho psycho-sociálních, filosofických a spirituálních poznatků. Wilber byl ovlivněn Jeanem Gebserem (1985), švýcarským filosofem, který chápal celou lidskou kulturu jako směřující se v zestupnou tendenci k holističtějšímu nebo ekospirituálnímu uvědomění. Wilberova systematická a precizní práce na integraci toho množství vlivů, ze kterých

vycházel, je možná jedním z nejvýznamnějších činů 20. století vůbec. Kritika Wilberova přístupu Michaelem Washburnem (1995) a odpověď na ni bude předmětem samostatné části tohoto článku (viz níže Integrální psychologie).

Adrian van Kaam z Institutu formativní spirituality na Univerzitě v Duquesnes vzdává hold úspěchům jak humanistické, tak transpersonální psychologie. Podle jeho názoru nicméně ani jedna z nich nepracuje s opravdovou spiritualitou, protože se o porozumění pokouší skrze racionální psychologické zákony a principy, spíše než by je zakládala na učení některé z hlavních spirituálních tradic. Jedním z hlavních problémů se zdá být to, zda kterýkoliv ze směrů transpersonální psychologie vůbec vyvinul metodický postup, který by lidem umožňoval propojení s jejich vlastní spiritualitou, a to, jak by tato metodologie byla srovnatelná s metodologiemi používanými náboženskými tradicemi.

Terapeutické metody vyvinuté v rámci kterékoliv z hlavních náboženských tradic jsou vůči této kritice imunní. O práci Franka Lakea, který působil v křesťanské tradici, jsme již psali. Dialogická vztahová terapie Martina Bubera (1958) dluží mnohé svým kořenům v chasidské kultuře judaismu; a bodyterapeutický přístup Almaase v Kalifornii (1996) má hluboké kořeny v základních tradicích sufismu. Dürkheimova iniciační terapie má pro změnu svůj zdroj v letité zenové tradici v Japonsku.

Jedním z nejdůležitějších pokroků v posledním čtvrtstoletí byla aplikace poznatků tibetského buddhismu v procesu psychoterapie a pokus přetlumočit je do formy srozumitelné na západě. V Evropě je důležité zmínit práci Taraba Tulku, ředitele Katedry tibetských studií na Univerzitě v Kodani, který současně vede Tarab Ladrang Institutu v Dánsku, Francii, Belgii, Německu a Rakousku. Na Světovém kongresu psychoterapie ve Vídni v roce 1996 přednášel na téma spirituálních přístupů ve vztahu k psychoterapii (Tulka, 1996). Jeho kolegyně, Lene Handberg, se na Univerzitě v Kodani aktuálně zabývá komparativním výzkumem mezi principy buddhistické a západní psychoterapie.

Na druhé straně Atlantiku se podobný zájem o psychoterapii rozvinul v Charlottesville ve Virginii v USA, a to díky Tenzinu Wangyalovi (1993) na Ligmincha institutu pro zachování náboženství a kultury. Další specifika tibetského přístupu k psychoterapii by již však byla mimo dosah tohoto článku.

3. Kognitivní a existenciální psychologie

Kognitivní psychologie je spolu s behaviorismem běžně považovaná za druhou sílu psychologie, a to bez zjevného vztahu ke spiritualitě. Nicméně kognitivní vědy překlenují multidisciplinární pole, které se začalo překrývat s rychle se rozvíjející oblastí výzkumu vědomí. Jednou z hlavních osobností v této oblasti je chilský laureát Nobelovy ceny Francisco Varela a jeho spolupracovníci Eleanor Rosch a Evan Thompson (Varela et al., 1991).

Varela popisuje interdisciplinární povahu kognitivních věd a výzkum vědomí, zahrnující specializace od neurověd a kvantové fyziky mysli, přes kognitivní psychologii a psychodynamiku, až po fenomenologii, epistemologii, psycho-lingvistiku a studie z kontemplativních tradic. Varela sám je buddhistou a čerpá z dva a půl tisíce let staré Abidhammovy tradice buddhistické psychologie, aby své závěry osvětlil.

Tím, že tito autoři volají po „transformativním znovu-vtělení“ vědomí, zdůrazňují důležitost nařízeného poznání jako vtělené formy aktivního vědění integrujícího neurovědecké poznatky lidského chování s přímou životní zkušeností a pragmatickou sebe-reflexí založenou tradicí spirituálního uvědomění. Transformativní potenciál této sebe-reflexe obsahuje jak meditační element zacílený na prohloubení mezilidského uvědomění a širšího, globálního vědomí, tak také volání po znovu-začlenění psychoterapie spojením našeho reflektivního vědomí s jeho spirituálními základy na sensoricko-motorických, somaticko-emocionálních, interaktivních a imaginativních úrovních zkušenosti.

Tato transformativní cesta, kterou Varela a jeho kolegové berou jako předpoklad pro překonání světských problémů, je cesta zasvěceného a soucitného přístupu: cesta kombinující jasné porozumění, prožívání v kontaktu a zodpovědné chování. Varela učil také na Letním vědeckém programu pořádaném Naropa institutem v Boulderu v Coloradu. Jeho práce byla podpořena výzkumným grantem poskytnutým německou Nadací pro podporu filosofie, dále rozvinuta na École Polytechnique de Paris a prezentovaná na konferenci organizovanou Lindisfarne programem pro biologii, poznání a etiku v USA, který toto bádání taktéž podpořil svým grantem. Jak se práce rozvíjela do důležitého přemostění mezi kognitivní psychologií a spiritualitou, dodatečně byla podpořena také skrze pařížská Centre de Recherche en Epistemologie appliquée a Centre Nationale de Recherche Scientifique. Spolupráce Evana Thompsona byla podpořena Katedrou komparativní filosofie University v Amherstu a kanadskou Radou pro

společenské vědy a výzkum, Katedrou filosofie na Universitě v Torontu a Centrem pro kognitivní studia na Universitě v Tufts v USA. Účast Eleanor Rosch byla zaštitěna Programem pro kognitivní vědy Kalifornské university v Berkley. Tento působivý seznam vědecké podpory vytváří základnu pro začátek přemostování mezi spiritualitou a kognitivní vědou a poskytuje ujištění pro ty, kteří spiritualitu považují jen za esoterickou útěchu.

Varela a jeho kolegové stojí pevně zakotvení v trans-dualistické tradici Kjótské školy filosofie, jak ji reprezentuje Keiji Nishitani (1983). Nishitani je profesor filosofie nagarjunske zen buddhistické tradice, kterou studoval u Nishidy. Nishida (1987) byl zakladatelem Kjótské filosofické tradice, která usilovala o vytvoření propojení mezi východním a západním filosofickým porozuměním a ztělesněním reality. Tak, jako se Varela pohybuje ve fenomenologické tradici Husserla a Merleau-Pontyho, Nishitani byl přímým žákem Heideggera a nepřímým žákem Nietzscheho.

Tak jak Varela zdůrazňuje příliš teoretickou povahu fenomenologické psychologie (přestože mluví o ztělesnění, nevytvořila si nikdy postup, jak to dělat), dostává se Nishitani za pole nihilismu a nezakotvenosti, kterou přinesl existencialismus, a zahrnuje hlubší úroveň aktualizace, která přesahuje rozštěpení objektu a subjektu. Tady má Nishitaniho transformativní přístup mnoho souvislostí s filosofií organismu pocházející od Goetha a Schellinga (které oba velmi obdivoval) a dále rozvinutou Bergsonem a procesní filosofií anglického vědce Alfreda North Whiteheada (1978).

Nishitaniho geniální přemostování západní vědy (objektivismu) a východní spirituality (subjektivismu) vytváří organickou filosofii, která sjednocuje vědecké, etické, náboženské a politické oblasti lidské zkušenosti naprosto výjimečným způsobem. Překonání rozštěpení mezi „eko“ sférou vnějšího prostředí (již hrozíme přetvořit v poušť) a „ego“ sférou sobecké charakterové dynamiky (kterou Wilhelm Reich nazýval „vnitřní poušť“), také úzce propojuje Nishitaniho dílo s přístupem Kena Wilbera, k němuž se ještě dostaneme později v tomto článku. Nishitaniho práce je podporovaná grantem japonského Ministerstva školství a Katedrami filosofie jak na Kjótské státní univerzitě, tak na Otaniho univerzitě v Kjótu.

4. Systemický přístup a kybernetická psychologie

Moderní systemické uvažování má svůj původ v práci Ludwiga Bertalanffyho, který se inspiroval holistickými myšlenkami pocházejícími z procesní filosofie Bergsona a Whiteheada. Bertalanffy byl zase hlavním zdrojem inspi-

race pro Norberta Weinera, zakladatele kybernetické vědy. Souvislosti mezi těmito dvěma důležitými disciplínami byly velmi dobře popsány Fridjho-fem Caprou (1996). Vlivný systemický myslitel na poli psychoterapie je německý psycholog Gunter Schiepeck (1996), který přišel s myšlenkou, že různé úrovně organizace lidské zkušenosti mohou být zobrazeny jako vertikální hierarchie uspořádaných vrstev, mezi nimiž proudí informace. Obdobný pohled na věc rozpracoval otec psychosomatické medicíny v Němecu, Thure von Uexkull (1994). Nizozemský psycholog Douwe Tiemersma (1989), který studoval tělesné schéma a tělesný obraz jak z experimentální, tak fenomenologické perspektivy, vztahuje tyto vertikálně organizované dimenze zkušenosti ke konceptům jemnohmotného těla v západní tradici (více k tématu níže).

Národní institut zdraví v Bethesda v Marylandu, který spolupracuje se Světovou zdravotnickou organizací, založil Úřad alternativní medicíny, aby tak podnítil studium alternativních forem medicínského ošetření a léčení. Tento Úřad navázal úzkou spolupráci s Institutem pro studium jemné energie a energetické medicíny (ISSSEEM) v USA, která už po mnoho let studuje propojené systémy v lidském těle, osobnosti a vědomí. Závěry tohoto Institutu prokázaly tisícileté tradiční učení západu i východu o existenci jemných energetických polí těla. Šestisvazková práce o historii jemného těla, zahrnující všechny kontinenty za období uplynulých pěti tisíciletí, byla zkompletována nizozemským profesorem Janem Poortmanem z Univerzity v Amsterdamu (1978). Zjištění Institutu energetické medicíny jsou předmětem samostatného článku nazvaného „Jemná těla a organizující pole“. Na stránkách žurnálu ISSSEEM je pak k nalezení rozsáhlá diskuse o tom, zda takzvaná „energetická“ pole jsou poli fyzikálními, nebo para-fyzikálními, nebo dokonce vůbec nejsou v žádném smyslu fyzikálními úrovněmi informace (Green a kol., 1992). První Mezinárodní konference o psychologii vědomí, energetické medicíny a dynamické změně se odehrála v roce 1997 a byla pořádána Národním institutem pro klinickou aplikaci behaviorální medicíny v Connecticutu. Konference představila „průlomové vývojové trendy v klinickém uplatnění záměru, intuice, vědomí a integrace spirituality“. Poradní orgán, který zahrnuje specialisty z univerzit v Arkansasu, Massachusetts, Stanfordu a Manchesteru uzavírá, že „tyto nové vědy mají potenciál přinést našim profesím čerstvý vítr v pohledu na změnu. Bohmův pojem implicitního řádu, Sheldrakova myšlenka morfogenetických polí nebo Dosseyův koncept nelokálních myslí aplikovaných na změnu u člověka, přináší jemnou,

nicméně zásadní změnu v našem porozumění tomu, kdo jsme, jak se měníme a mechanismy toho, jak se to odehrává.“

Dánský psycholog Ole Vedfeldt (1996) pohlížel na celé pole lidského vědomí a zkušenosti v rámci interagujících úrovní informací v hierarchickém uspořádání, v němž vyšší úrovně organizace nemohou být zredukovány do úrovní nižších. Existuje tak neustálý proud přenosu informací, který se odehrává mezi nižšími a vyššími úrovněmi. Takovýto pohled se shoduje s mnoha principy teorie systémů a odpovídá chápání imunitního systému rozvinutého v rámci psychobiologie, o kterém se ještě dále zmíníme. Ve Vedfeldtově modelu, stejně jako v modelu navrženém Thurem von Uexkulleem, je spirituální rozměr zkušenosti přirozenou součástí lidské bytosti, ale s tím, že funguje na vyšší úrovni této organizace. Systemicko-psychologický přístup se v mnohém protíná se spektrální psychologií Kena Wilbera, ke které se již brzy dostaneme.

5. Kontemplativní psychologie

Kontemplativní psychologii definoval Han de Wit (1991), profesor teoretické psychologie na Svobodné univerzitě v Amsterdamu, jako nejstarší druh psychologie, protože ji nerozvíjeli představitelé akademických disciplín, ale spíše inteligentní a vnímaví představitelé kontemplativních a spirituálních tradic – ať už napojených na konkrétní náboženství, nebo nikoliv. Kontemplativní psychologie je spirituální psychologie vývoje, s konkrétně předepsanými praktikami, které mají pomoci dosáhnout rozvoje. Za použití třístranného modelu popisujícího fáze vývoje, de Wit načrtává tři kategorie myšlení, konání a akce jako základ pro organizování kontemplativní psychologie myšlení, komunikace a chování.

Stejně jako v biosyntéze, toto třístranné rozdělení s dávnými kořeny v buddhistické a pythagorejské psychologii, definuje tři hlavní oblasti psychologie: kognitivní, psychodynamickou a behaviorální. De Wit pochází z Holandska a obdobně jako van Kaam se svou formativní vědou o spiritualitě, Jan Poortman a Douwe Tiemersma, jsou vedoucími osobnostmi v tom, co bychom mohli nazývat nizozemská škola spirituality. Obdobně jako Varela, de Wit rozvinul mnoho ze svých myšlenek v Naropa institutu v Boulderu v Coloradu. De Wit srovnává objektivitu psychologie třetí osoby, jak ji můžeme znát např. z psychologie náboženství typizované v prostředí univerzit, se subjektivitou psychologie první osoby, tedy meditujícího, neboli člověka praktikujícího spiritualitu. Kontempla-

tivní psychologii vnímá jako jednotící prvek obojího. Krása tohoto přístupu spočívá v jeho aplikovatelnosti na všechna základní učení a praktiky ve všech formativních spirituálních tradicích, aniž bychom se limitovali dogmaty spojenými s exoterickou formou konkrétního náboženství. Rozvoj této moderní formy kontemplativní psychologie byl podpořen granty z holandské Organizace pro čistý vědecký výzkum a Fulbrightovou nadací. Profesor Han de Wit vytváří explicitní propojení mezi svou prací a transformativním znovu-vtělením Francisca Varela, stejně jako integrální psychologií Kena Wilbera.

Druhá škola kontemplativní psychologie vznikla v Dánsku, zejména kolem spirituální vývojové psychologie vyučované Robertem Moorem (Gamborg, 1991), Irem, který nějaký čas pracoval v lékařsko-léčitelském prostředí Londýna, než se v roce 1973 přestěhoval do Dánska.

Moorova kontemplativní tradice není spojená s žádnou z konkrétních náboženských tradic. Je nicméně založena na systematické průpravě v různých souvisejících meditativních cvičeních, určených ke zvýšení citlivosti praktikujícího a zvědomení v různých dimenzích jeho fyzického těla a energetických polí, která jej obklopují. Mooreovo dílo, které je v tomto století jedním z nejrozsáhlejších a nejsérióznějších pokusů o zakotvení spirituality v každodenním životě, vedlo k odborným diskusím s předními buddhistickými učiteli, včetně samotného Dalajlámy. A to přesto, že Mooreovo pozadí je čistě západní. To, co učí o psychosomatické integraci ve světle meditativní připravenosti, zahrnuje porozumění proudu informací v rámci jemného energetického systému a má společné prvky s prací Institutu pro studium jemných energií a energetické medicíny, jak jsme je popsali výše.

Jes Bertelsen (1978–1983), profesor psychologie z Univerzity v Aarhusu v Dánsku, studoval s Robertem Moorem a na rozdíl od Moora, který o svém učení žádnou knihu nevydal, publikoval Bertelsen celou řadu knih, načrtávajících jeho vlastní verzi psychologie v kontemplativní tradici. Bertelsen původně vzešel z transpersonální psychologie a svou diplomovou práci psal na téma individuace v jungiánském podání a propojil ji s dalšími kontemplativními tradicemi, jak zkoumal množství spojnic mezi energií a vědomím.

Moorovo dílo bylo předmětem výzkumného projektu organizovaného Institutem pro kreativitu a kulturu na Aarhuské univerzitě pod vedením Dr. Hanse Finka a bylo současně hlavní inspirací pro kybernetickou psychologii profesora Oleho Vedfelta, popsaného výše. Vedle bodytherapeutické

práce Wilhelma Reicha a jeho následovníků, Stanleyho Kelemana a biosyntézy, byla Moorova práce označena jako důležitá forma bodyterapie, spirituální bodyterapie. A to díky hloubce, do níž umožňuje studentům proniknout, když se dostanou do kontaktu se svou spiritualitou bez použití smyslů, a díky míře podpory, kterou přináší do kontaktu s esenciálními kvalitami a jejich projevem v každodenním životě.

6. Psycho-biologie a biofeedback

Dílo raných hypnotistů v minulém století mělo mnoho souvislostí s paranormálními stavy u pacientů, jak jsme již naznačili dříve. Druhá polovina tohoto století byla svědkem růstu psycho-neuro-imunologie, nové vědy, která ukazuje některá transformativní propojení mezi různými úrovněmi těla, mysli a ducha. Na tělesné úrovni dává imunitní systém najevo připravenost těla vzdorovat, což úzce souvisí s naším psycho-emocionálním stavem. Ten může být sám o sobě zabarven naší schopností (ne)zpřístupnit takové kvality, jakými jsou důvěra nebo naše ochota milovat. Pacienti s rakovinou mají imunitní systém, který přirozeným způsobem neničí zhoubné buňky, které mohou vznikat. Důvodem může v některých případech být buněčné dušení a emocionální rezignace a deprese, jak to můžeme vidět v díle Wilhelma Reicha. Tato emocionální rezignace pak může souviset se ztrátou víry v budoucnost nebo pocitem smysluprázdnosti života. Práce Carla a Stephanie Simontonových (1980) ukázala, že asi u 40 % pacientů s rakovinou je možné pomocí pozitivní vizualizace a obrazů zvrátit rakovinový proces. Práce Simontonových tak, jak byla představena na 2. Kongresu v Brémách v roce 1995 v části Vize lidské budoucnosti, hluboce souvisí s terapeutovou schopností nacházet zdroje pacientovy duchovní obnovy. Takovýmto způsobem může být zahájen proces ne-chemického léčení.

Bio-feedback, který má svůj počátek v behaviorálním procesu podmiňování lidských bytostí nebo zvířat kontrolovat a tím pádem regulovat tělesné procesy, které běžně nejsou pod volní kontrolou, se vyvinul směrem, který dává za pravdu práci Simontonových a dává tušit, že určitým druhem meditativního tréninku uvědomění vlastních tělesných procesů je možné započít uzdravování, které zvrátí proces vývoje nemoci. Tato forma projevu očividné kontroly mysli nad hmotou souvisí také s určitými jógovými praktikami, které se staly předmětem zájmu výzkumníků v oblasti bio-feedbacku. Jóga je forma tréninku psychofyzického uvědomění, s kořeny ve specifické formativní tradici, která je stará několik tisíciletí. Zpopulari-

zovaná forma této kontroly ducha a těla je vidět v praxi chůze po žhavém uhlí, kde ti, co ji předvádějí, demonstrují schopnost uchránit svá chodidla od závažných popálenin tím, že se dostanou do určitého meditativního stavu, který má co dočinění se spirituálními praktikami. Celé toto nastavení současně pomáhá i rychlejšímu hojení případně vzniklých zranění. A tak má bio-feedback, kromě svého původu v behaviorismu, také důležitou styčnou plochu s kontemplativními duchovními tradicemi a praktikami. MUDr. Daniel Benor, který založil Síť lékařů a léčitelů ve Velké Británii, napsal čtyřsvazkové dílo o výzkumu léčení, ve kterém nejen popsal nová bioenergetická a psycho-spirituální paradigmaty, ale podal i detailní přehled o 137 kontrolovaných vědeckých experimentech zabývajících se procesy spojenými s léčením jemnou energií na příkladu rostlin, zvířat a lidí (Benor, 1992–1993).

Ředitelka Psychosociálního onkologického výzkumného oddělení v Kalifornském pacifickém lékařském centru v San Franciscu, doktorka Elisabeth Targ, zkoumala spirituální léčení ve vztahu k pacientům s AIDS. Na Esalenském institutu zkoumání výjimečného fungování, Michael Murphy zrealizoval studii více než tisícovky vědeckých šetření souvislosti mezi meditací a fyziologickými reakcemi, z nichž mnohé vyústily ve zvýšení imunity. David Felton, vedoucí Katedry neurobiologie na Univerzitě v Rochestru, potvrdil, že „cokoliv spojeného s meditací a kontrolou stavu mysli, co pozměňuje aktivitu hormonů, má potenciál ovlivňovat imunitní systém.“

Žurnál americké lékařské asociace v květnu 1995 otiskl článek na téma „zabývání se duchovními aspekty dobrého rozpoložení“, který oznamoval výsledky zásadní lékařské konference na téma „Spirituální dimenze v klinickém výzkumu“.

7. Pohybová terapie a postury duše

Jedna z prvních pohybových terapií (mezi nejrůznějšími druhy) vzniklých ve 20. století spatřila světlo světa díky Rudolfu Steinerovi (MacDermott, 1987). Steiner byl inspirován Goethovým bádáním v oblasti morfologie a optiky a prací Carla Gustava Caruse (1970) v embryologii. Od Ignaze Troxlera (1928), švýcarského psychologa narozeného v posledních dekádách osmnáctého století, převzal termín „antroposofie“, aby tak popsal specifickou formu duchovní vědy, kterou rozvinul.

Arthur Zajonc (1993) ve své fascinující studii ukázal dlouhou historii formativní tradice, z níž Steiner vzešel. Steiner vyvinul charakteristickou

pohybovou formu zvanou „eurytmie“, která měla docílit znovunastolení rovnováhy těla, naladění emocí a revitalizaci ducha. Gerda Alexander z Dánska objevila svá vlastní pohybově terapeutická cvičení, která nazvala „eutonie“. Jeden z jejích studentů, Němec Volkmar Glazer (1980), se ponořil hlouběji do fyziologie eutonie a zkoumal vztah mezi svalovým tonem, dýcháním a záměrem. Ve chvíli, kdy začneme být v pohybu zaměřeni (což se samo o sobě stalo rychle rostoucí oblastí výzkumu), vzájemný vztah se spiritualitou začne být velmi zjevný. Glaser rozvinul určité pohybové formy, které otvíraly pocity, jež nazýval „transensem“, a které byly navrženy tak, aby podpořily člověka, který je provádí, v tom, aby se dostal do bližšího kontaktu se sebou a transcendentální zkušeností. V biosyntéze rozvíjíme takové formy pohybu skrze hlubokou terapeutickou práci během velmi individualizovaného procesu. Když pak dosáhnou kvality přemostování dimenzí, nazýváme je posturami duše. Tarthang Tulku na Nyingmapa Institutu v Berkeley začal učit pohybový systém pocházející z tibetské tradice, nazvaný „Kum Nye“ (Tulku, 1978), který je druhem jemné pohybové jógy s důrazem na procítění během pohybu a kvality ducha při každé postuře.

V Japonsku máme živoucí důkaz „buto tance“, vyvinutého jeho zakladatelem Kazuem Ohnem (Viala & Masson-Sessima, 1988). Buto také pracuje s extrémní citlivostí k záměru, rovnováhou mezi vnitřním a vnějším a schopností tanečníka integrovat jemné a hutné světy zkušeností a výrazu do pohybů a postur, které postupně rozvíjí. Buto tanec v podobě buto terapie byl dále rozpracován jednou z žaček Ohna, Silvií Specht Boadellou, do podoby její vlastní terapeutické meditativní pohybové práce. Ta byla také jedním z hlavních vkladů a inspirací pro rozvoj biosyntézy v posledních desítkách let.

8. Integrovaná psychoterapie a psychologie spektra

Integrovaná terapie může naznačovat terapeutický systém mísící mnoho komponent. Když se tyto komponenty vhodně prováží ve smysluplný celek, může být taková integrace velmi mocná a efektivní. Pokud se to naopak nepodaří, můžeme se setkat s eklektickou směskou předváděnou terapeutem, který je všumělem, který nic neumí pořádně.

Pravým opakem, co se týče původu i záměru, je integrovaná psychologie, dříve nazývaná spektrální psychologie, rozvinutá Kenem Wilberem v USA během posledních dvaceti let. Wilberův model má kořeny jak ve východ-

ních, tak západních formativních tradicích, stejně tak jako v teorii systémů, vývojové psychologii, sociologii a filosofii. Wilber je všechno jiné než eklektik a své ingredience tká do podoby bohaté tapiserie, která je jednou z důležitých děl dvacátého století. Ve své impozantní trilogii na téma Kosmos pokrývá Wilber (1995) celou historii lidské rasy a vývoj lidské kultury ve fázích navržených Jeanem Gebsterem, které však rozvíjí ještě dále. Wilber pracuje s polaritou a dialektikou mezi kulturními proudy vlivu, které přeceňují ducha na úkor hmoty, a sestupnými proudy myšlení, které přeceňují hmotu na úkor ducha.

Wilberův model není jen intelektuálně odvozený, ale je plodem mnoha let vlastní meditativní praxe. Je konceptuálně jasný, obrazově živý, duchovně činný a politicky uvědomělý. Nikdo, kdo píše o kulturních kontextech spirituality na jakémkoliv kontinentu v jakémkoliv století, si nemůže dovolit jeho dílo opominout. S kritikou Wilberova modelu přišel Michael Washburn a budu se jí věnovat v samostatné recenzi.

Wilber se velmi zajímal o paralely mezi poznatky moderní kvantové fyziky a morfické biologie a učením duchovních otců. Vydal knihu, která tyto paralely ilustruje. Zatímco podle reduktivního chápání může být duchovno zjednodušeno na psychologické, psychologické na neuro-biologické a neuro-biologické až na kvantově fyzikální, moderní holistické a systemické uvažování nám ukazuje obraz, kde se i ty nejmenší částičky hmoty rozpouštějí ve vlnách pravděpodobnosti, vykazují propojení s jiným než přítomným místem a v některých kosmologických modelech se jeví jako pocházející z hyperdimenzionálních úrovní reality. Energie sama o sobě se zdá méně důležitá než informace. Zdá se, že výzkum vědomí dobře postihuje paradoxy a nejasnosti na rozhraní hmoty a ducha.

Je rozhodně pozoruhodné, že někteří z nejvýznamnějších fyziků 20. století vedli hluboké debaty o významu reality s důležitými duchovními a transpersonálními osobnostmi. Vzpomeňme na Einsteinovu výměnu s rabínem Tagorem (1996), dialogy Davida Bohma s Jiddu Krishnamurtim (1995), které nabývaly rozměrů románů, nebo vzájemné obohacování pohledů mezi Wolfgangem Paulim a Carlem Jungem, které vyústilo v jejich společnou knihu o synchronicitě.

Rozhraní mezi duchovnem a politikou se nezávisle na Wilberovi začalo rozvíjet na globální úrovni od UNESCO konference parlamentních a duchovních vůdců v roce 1992, která přinesla manifest obsahující mnoho globálně sjednocujících principů a odsouzení násilí páchaného ve jménu náboženství. Od okamžiku, kdy Michail Gorbačov (1997) skončil v úřadu

prezidenta Sovětského svazu, věnoval hodně energie tomu, aby podpořil každoročně konané Fórum států světa, jehož vznik podnítila jeho nadace jako think tank volající po hlubších etických hodnotách, většímu uvědomění a novém duchovním porozumění postojů k významu civilizace, pokoušející se vyřešit zásadní humanitární problémy na planetě. Wilhelm Reich (1952) na konci své knihy o vraždě Krista píše: „Civilizace a kultura se ještě neodehrály.“

Duchovno a psychoterapie dnes

Duchovno je součástí našich vrozených práv a nevlastní jej žádná z formativních tradic, v rámci nichž byly rozvinuty různé praktiky a principy. Duchovno ani nelze redukovat na soubor psychoterapeutických metod. Ve svém textu nazvaném „Kvalita života a matice transformace“, který jsem přednesl na 2. Kongresu vizí o lidské budoucnosti v Brémách (Boadella, 1998b), jsem popsal tendenci psychoterapie vytvářet příliš silnou hradbu proti duchovním tradicím – částečně i ze strachu, aby nebyly kontaminovány tím, že jsou spojovány s „esoterickým“. Nehledě na to, jak jsme již viděli, existuje dlouhá historie duchovních přístupů zakomponovaných do psychoterapeutického hlavního proudu a v posledních letech toto sblížení nadále sílí. Níže uvedu několik příkladů.

Mezinárodní všeobecná lékařská společnost pro psychoterapii byla zformována v roce 1935 a své jméno změnila na Mezinárodní federaci pro lékařskou psychoterapii v roce 1954. V roce 1991 byl název změněn znovu, a to na Mezinárodní psychoterapeutickou federaci. Literatura, která se Federací zabývá, výše zmíněné kroky vysvětluje takto:

„Původním cílem Federace bylo prosadit psychoterapii v rámci medicíny. Mezitím však medicína začala do svých řad vpouštět široké spektrum profesí, jak vědeckých, tak praktických.“

V roce 1993 Federace pořádala svůj 17. Mezinárodní kongres v Soulu v Koreji, na němž byl hlavní důraz kladen na vztah mezi psychoterapií a důležitými světovými duchovními tradicemi, jako je taoismus, buddhismus, sufismus, hinduismus a duchovní poradenství v rámci křesťanství.

Institut pro hraniční vědy pořádal svůj 42. Mezinárodní kongres v Innsbrucku také v roce 1993. Byl organizován psychologem Andreasem Reschem a téma znělo „Světy těch, co budují svět“. Na tomto kongresu byla představena paradigma hlavních vědeckých proudů souběžně s paradigmaty hlavních formativních duchovních tradic. Jedním z hlavních řečníků na kongresu byl doktor Erwin Nickel (1994), který promluvil o vztahu

mezi „vědou o člověku“ v psychoterapii a psychologii a „vědou o duchu“ v duchovních vědách.

Mezinárodní asociace pro duchovní psychiatrii byla zformována v Lionu v roce 1994. Její cíle jsou popsány takto:

„Účelem této asociace je vystavět základ pro otevřenou a dynamickou psycho-spirituální medicínu, v níž psychické utrpení a psychopatologické poruchy už nebudou odděleny od kontextu duchovního zrání, charakteristického pro každého jedince. Slovo psychiatrie je zde používáno ve svém vznešenějším etymologickém významu jako medicína duše, medicína ducha.“

Tato Asociace, která sídlí v Paříži a Jeruzalémě, zatím pořádala tři mezinárodní kongresy: první v Lionu v březnu 1994 na téma „Duchovní přístup v psychiatrii: Meditace a psychoterapie“. Druhý v Paříži v roce 1995 zaměřený na „Psychoterapii a sebe-realizaci: ego, utrpení a konec utrpení“. Třetí pak v roce 1996 v Montrealu s tématem „Duchovní přístupy k depresi: deprese, sebevražda a smrt“.

Světový psychoterapeutický koncil byl zformován v Zurichu v roce 1995 a svůj první kongres pořádal ve Vídni v červenci 1996. Zformováním tohoto koncilu se poprvé v historii psychoterapie oficiálně sešly všechny hlavní proudy psychoterapie v duchu spolupráce, spíše než konfliktu a konkurence. Kongres navštívily na čtyři tisícovky terapeutů ze sedmdesáti zemí všech kontinentů. Součástí mnoha před-kongresových workshopů tvořila i dvou-denní prezentace tibetského psychoterapeuta Tarba Tulkua na téma „Psychoterapie v duchovním kontextu“.

Na oficiálním otevření kongresu měl jeho prezident, doktor Alfred Pritz, krátkou řeč o důležitosti psychoterapie v dnešním světě, v níž poznamenal, že jedním z problémů, jimiž lidé nejvíce trpí, je „duchovní bezdomovectví“. Bylo také podstatné, že hlavní otevírací řeč byla svěřena Viktoru Franklovi, kterému v té době bylo již přes devadesát let, jako uznání jeho životního díla podporujícího podstatu smyslu a základních hodnot jakožto klíčových témat psychoterapie. Doktor Pritz se snažil přispět k tomu, aby psychoterapie nebyla vnímaná jako výlučně eurocentrická profese. Pozval šamany, reprezentanty asijského přístupu k psychoterapii, aby demonstrovali moderní důkazy historického vztahu mezi šamanismem a psychoterapií, se kterou přišel Henri Ellenberger. Už několikrát jsem se zmínil o důležitosti příspěvku Otto Kernberga, nově zvoleného prezidenta Mezinárodní psychoanalytické asociace. V přednášce „Psychoanalýza a náboženství“ polemizoval s Freudovou tezí, že duchovní potřeby jsou iluzorní. Eugen Drewerman

také přišel s příspěvkem pojednávajícím o důležitosti ryzích duchovních postojů v rámci psychoterapie a potřebou držet pevné hranice proti dogmatickým tendencím pramenícím z autoritářské strany náboženských hnutí. Těmito způsoby nově zformovaný Světový koncil ukázal velkou otevřenost k nedozírnému významu duchovních témat a přístupů k psychotherapeutickému porozumění.

Stal jsem se vedoucím pracovní skupiny k tématu „Psychoterapie a duchovno“ Světového psychotherapeutického koncilu, kde bylo také prezentováno původní znění tohoto mého článku „Esence a základ“, a to v Paříži v roce 1998.

Evropská psychotherapeutická asociace vznikla roku 1990 na základě Štrasburské deklarace psychoterapie jako vysoce kvalifikované profese svého druhu, a nikoliv jako jedna z částí medicíny nebo psychologie. Sdružuje přes padesát tisíc terapeutů z 27 evropských zemí. V roce 1996 Asociace ustavila pracovní skupinu, jejímž cílem bylo zkoumat vztah mezi „psychotherapií a duchovnem“, pod vedením Andrese Nina, klinického psychologa z Arbor Health System, který začal na tomto tématu pracovat na Harvardu a své závěry představil na 6. Evropské konferenci o psychologii a náboženství, pořádané na švédské Univerzitě v Lundu pod názvem „Analýza duchovního hledání v klinické praxi“. Andres Nino v článku na téma „Psychologické perspektivy duchovních obav v dospělém životě“ v časopise HRI nemocnice v Brooklinu, Massachussets (srpen 1966), píše o svém pohledu toto:

„Jedním z východisek je pozorování, že dospělí jedinci se často zabývají procesem hledání, hodnocením a rekonstrukcí důležitých zkušeností, které za svého života nasbírají. Je charakterizovaný naléhavostí introspekce a formulováním základních otázek, které zahrnují vlastní osud a určení, štěstí, etické obavy, Boha, utrpení a smrt. Tento proces se většinou zaměřuje na nastavení vnitřní ucelenosti a směru v životě člověka a může být považován za součást „bytostného usilování“ člověka o realizaci hodnot, ambicí a ideálů, které Kohut (1977) a jiní rozpoznali jako klíčové směrem k základnímu Self. Opomíjet roli, jakou duchovno hraje v těchto procesech, by ohrozilo celistvost a úplnost profesionálního přístupu“ (Nino, 1996).

Evropská asociace bodypsychoterapie vznikla v Oslu v roce 1988 a nyní má centrálu ve švýcarské Ženevě. Je to organizace sdružující mnoho škol somatické psychoterapie, které vzešly z práce Wilhelma Reicha. Bodytherapie má ještě dřívější původ v psycho-fyzické syntéze Pierra Janeta, jak jsem také důkladněji popsal ve svém článku „Probouzení vnímavosti, obnovování po-

hyblivosti“ (Boadella, 1997). Janet byl také otevřený duchovním dimenzím osobnosti, což bylo následně znát na jeho pokračovatelích, Wilhelmu Reichovi a jeho kolegovi Olemu Raknesovi, zakladateli skandinávské školy vegetoterapeutické charakterové analýzy. Není překvapením, že většina škol bodyterapie v rámci Evropské asociace si také vytvořila vlastní formu kontaktu s tradicemi zdůrazňujícími důležitost duchovního rozvoje způsobem, který zůstává zakotvený, realistický a neiluzorní. V časopise „Pulzace“, založeném MUDr. Peterem Bolenem, prezidentem Evropské asociace, byl uveřejněn důležitý článek Barbary Jakel, nazvaný „Duchovní aspekty bodyterapie“.

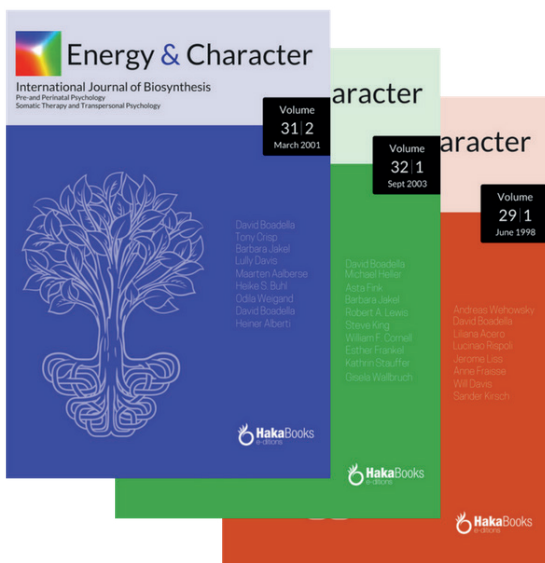
Na stránkách německého vydání mezinárodního časopisu *Energie a charakter*, který jsem založil již před čtvrt stoletím, lze najít série pojednání existenciální psychoterapeutky Margrit Grossmanové (1995, 1996) a také mé vlastní (Boadella, 1995), pojednávající o vztahu mezi koncepty esence a existence. K této debatě přispěl také Adrian van Kaam (1996) a obsáhlý a zásadní článek „Objevování a rozvoj“ (Wehowsky, 1997–98).

Ve specifické formě somatické psychoterapie, kterou jsme rozvinuli během uplynulých pětadvaceti let, nazvané biosyntéza, se duchovní aspekty terapie od počátku nalézají v samém popředí. I na toto téma bylo již otištěno mnoho článků.

Konkrétní principy, metody a postupy obsažené v naší terapeutické, vzdělávací a formativní práci budou předmětem příštího článku „Duchovní zakotvení v biosyntéze“.

(Poprvé otištěno v Mezinárodním žurnálu psychoterapie, svazek 2, č. 1, březen 1998.)

Free Article

If you wish to receive more information about the reissue of the journal, we invite you to visit our website www.energyandcharacter.com, where you can get information about how and where to buy them.

🏠 www.energyandcharacter.com
✉️ journal@energyandcharacter.com
☎️ +34 680 457 788 - 620 012 111